

Л. І. Павлюк

Концептуальні особливості регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку прикордонних регіонів

Надано концептуальну характеристику регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку регіону у вузькому та широкому аспектах. Подано авторський підхід до трактування регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку регіону. Визначено мету, головні завдання, принципи, суб'єкти та об'єкти регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку прикордонних регіонів.

Ключові слова: регуляторна політика, розвиток внутрішнього ринку, прикордонні регіони, концептуальні особливості.

Актуальність дослідження. Відомо, що за ринкової системи господарювання головним механізмом та інструментом скерування розвитку більшості процесів і явищ є ринок, що виконує функції регулювання, стимулювання попиту і пропозиції, поінформування суспільства, ціноутворення, розподілу прав і ресурсів, оздоровлення секторів, сфер життєдіяльності та видів економічної діяльності, контролю, інтегрування тощо.

На місцевому рівні ці функції та завдання значною мірою реалізуються через механізм внутрішнього ринку. Адже тут формується для населення пропозиція товарів і послуг, встановлюється їх рівноважна ціна, забезпечується зайнятість, здійснюється кругообіг фінансових ресурсів, розвивається базова та допоміжна інфраструктура. Натомість внутрішній ринок прикордонних регіонів України залишається менш розвиненим порівняно з іншими територіями держави. Саме тому від розвиненості й ефективності регуляторної політики функціонування внутрішнього ринку залежить рівень якості життя населення на регіональному та субрегіональному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження проблем регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку займалися О. Андрєєв, С. Бєвз, О. Глущенко, Я. Демченкова, О. Літвінов, К. Ляпіна, О. Юлдашев та ін. Проте концептуально мета, головні завдання, принципи, суб'єкти та об'єкти регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку прикордонних регіонів залишилися ще недостатньо опрацьованими.

Метою цього дослідження є обґрунтування сутнісних характеристик, а також встановлення мети, головних завдань, принципів, суб'єктів та об'єктів регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку прикордонних регіонів.

© Л. І. Павлюк, 2014.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регуляторна політика є важливим напрямом регулювання, що застосовується для стримування або стимулювання розвитку тих чи інших процесів і явищ, особливо на місцевому і регіональному рівнях, на прикордонних територіях держави.

У практиці вітчизняного державного управління поняття регуляторної політики набуло своєї інституціоналізації. Так, у Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» дається його визначення: «... це напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних і неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України» [5].

Слід зауважити, що охарактеризований вище т. зв. спрощений підхід до сутнісного трактування регуляторної політики характерний і для багатьох вітчизняних дослідників аналізованої сфери. Так, С. Бевз до головних завдань регуляторної політики відносить прийняття регуляторних актів і відстеження їх результативності [1, с. 139]. О. Літвінов та О. Андреев – недопущення прийняття неефективних і недоцільних регулюючих актів, побудова високоефективної, досконалої системи регулювання господарської діяльності й економічних відносин [3].

Як бачимо, науковці відводять регуляторній політиці роль т. зв. наглядача за якістю й ефективністю рішень, які приймаються владою на всіх рівнях, зокрема на регіональному і місцевому. Крім того, для наведених характеристик спільним є перевірка рішень на результативність і ефективність.

У праці «Регуляторна політика: нові можливості» автори при трактуванні змісту та процедур регуляторної політики чітко дотримуються положень вітчизняного законодавства та її головними функціями визначають встановлення і контроль за виконанням прозорих і справедливих правил поведінки для учасників ринку, що має посилити саморегульованість ринкової системи, а також обмеження прямого втручання в ринкову систему чіткими і зрозумілими критеріями, забезпечення передбачуваності та ефективності такого втручання [4, с. 157].

До представників т. зв. спрощеного трактування регуляторної політики належить і О. Юлдашев. Утім позитивно, що науковець не відкидає й інших поглядів на функції і завдання цієї складової державної політики: «... цей термін вживається у трьох значеннях: широкому (означення напряму регулюючої політики органів влади та місцевого

самоврядування), спеціальному (для ідентифікації державної політики у сфері підприємницької діяльності) і нормативному (в цілях удосконалення господарських та адміністративних рішень і відносин)» [6, с. 3].

Наголосимо, що на противагу спрощеному підходу для світового і європейського досвіду регулювання характерне застосування регуляторної політики у значно ширших рамках. Так, законодавство США визначає регуляторну політику як інструмент досягнення ефективності регулювання державою діяльності суб'єктів господарювання шляхом втручання уряду для підтримки конкурентоспроможності, захисту уразливих видів діяльності чи економічних агентів. У директивах ЄС прописано, що регуляторна політика є діяльністю органів влади щодо стимулювання або обмеження діяльності економічних суб'єктів.

Як комплекс методів, механізмів та засобів впливу на ті чи інші процеси і явища розглядає регуляторну політику О. Глущенко. У контексті протидії нелегальному підприємництву автор трактує її як «... діяльність держави, спрямовану на подолання негативних наслідків окремих видів підприємництва шляхом зменшення можливостей займатися ним та використовувати доходи від нього» [2, с. 7].

Звернімо увагу на аспект того, що представником пропозиції на внутрішньому ринку прикордонних територій регіону в основному є сфера торгівлі, представлена великою чисельністю суб'єктів торговельного підприємництва. Відтак є підстави говорити про регуляторну політику як окремий напрям регіональної політики, орієнтований на забезпечення розвитку внутрішнього ринку шляхом регулювання підприємницької діяльності в цілях створення для неї сприятливого економічного та інвестиційного середовища.

Разом з тим вважаємо, що поняття регуляторної політики потрібно розглядати ширше. Це окремий напрям державної політики (поряд з монетарною, фіскальною, структурною, циклічною тощо), що реалізується із застосуванням методів, механізмів, інструментів і засобів і спрямований на вдосконалення системи (елементами цієї системи є інституційне (прийняття рішень і нормативно-правових актів органами влади, діяльність державних і недержавних інституцій), економічне, організаційне, соціальне, суспільно-психологічне тощо регулювання) державного управління у тій сфері, що є об'єктом регуляторної політики, задля створення сприятливого інвестиційно-ділового середовища господарської діяльності.

Саме за такого підходу розуміння регуляторної політики значно розширюється порівняно з зорієнтованістю виключно на перевірку та корегування ефективності регуляторних актів. Під інвестиційно-діловим середовищем маються на увазі економіко-правові, ресурсні, організаційні та інші умови, які визначають стимули та можливості для ділової

активності населення і суб'єктів підприємництва з орієнтованістю як на зростання активності щодо бажання займатися господарською діяльністю, так і належне інвестиційне забезпечення цього процесу.

Таке поєднання є дуже важливим, оскільки готовність провадити бізнес не дозволяє його започаткувати і реалізувати без необхідних для цього ресурсів і грошей і, навпаки, сприятливе інвестиційне середовище без суб'єктів, готових і спроможних реалізувати інвестиційні проекти, не забезпечить надходження й ефективне використання інвестиційних ресурсів.

Отже, регуляторну політику розвитку внутрішнього ринку прикордонного регіону потрібно трактувати як окремий напрям регіональної політики, спрямований на формування сприятливого інвестиційно-ділового середовища та забезпечення динамічного і структурно збалансованого розвитку внутрішнього ринку регіону шляхом реалізації ефективних і дієвих регуляторних актів в інституційній, економічній, організаційній, соціальній, суспільно-психологічній та інших сферах.

Під динамічним і структурно збалансованим розвитком внутрішнього ринку розуміється покращення головних кількісних і якісних показників і характеристик, як-от збільшення обсягу товарообороту, виробництва та реалізації продукції, ВРП, зростання купівельної спроможності населення та обсягів придбання ними товарів і послуг, якість товарів і послуг і рівень обслуговування покупців, співвідношення продажу вітчизняних та імпортованих товарів тощо.

Попри доволі вузький на перший погляд об'єкт регуляторної політики, її рамки слід розставляти досить широко. В іншому випадку представники влади розглядатимуть її лише як перевірку доцільності надання тому чи іншому підприємству ліцензії або торгового патенту, а в кращому випадку – виявлення недоліків того чи іншого рішення, що абсолютно не вірно та не відповідає концептуальному змісту регуляторної політики, що значно ширший і його особливістю щодо внутрішнього ринку є домінуюче значення і роль порівняно з іншими напрямками політики регулювання на місцевому рівні.

Можна навіть погодитися з тим, що регуляторна політика фокусується навколо нормативно-правових актів та інституціалізованих державницьких рішень. Але це можна зробити за умови, якщо визначити, що процедурно регуляторна політика передбачає не лише їх перевірку і коригування, але стосується всіх функцій регулювання соціально-економічної системи регіону – аналізу, планування, організації та реалізації регіональної політики. Відтак окремою підсистемою регуляторної політики на внутрішньому ринку регіону визначимо підсистему організації, мотивації, реалізації та контролю ефективності її реалізації.

Потрібно чітко усвідомлювати, хто є суб'єктом, тобто хто буде здійснювати безпосередню реалізацію регіональної регуляторної політики. Наприклад, при плануванні регіональної політики, обранні стратегічних альтернатив розвитку внутрішнього ринку, контролю й аналізі ефективності, потрібне якнайширше залучення суб'єктів, які виражають інтереси суспільного середовища та представників підприємницького сектору. Тобто доцільно, щоб перелік суб'єктів регіональної регуляторної політики на внутрішньому ринку складався з органів влади та місцевого самоврядування, посадових осіб державних органів і структур, державних і недержавних спеціалізованих установ і організацій, суб'єктів громадянського суспільства, некомерційних суспільних і самоврядних організацій, колективних організацій економічних агентів і споживачів.

Відповідно контроль і відповідальність за такого широкого кола суб'єктів політики будуть належним чином розподілені. Із застосуванням необхідного інструментарію регуляторної політики (методи регулювання, форми та механізми впливу, правові норми, інструменти і засоби, заходи, спонукальні мотиви) може бути забезпеченим розвиток внутрішнього ринку.

Звернімо увагу, що за запропонованого розгляду регуляторної політики у широкому аспекті її об'єктами стають не лише регуляторні акти, а нормативно-правові акти та рішення органів влади, процеси формування, забезпечення становлення і розвитку елементів інституційного середовища, реалізації дій, орієнтованих на непряме регулювання процесів і явищ, що безпосередньо та опосередковано належать до розвитку внутрішнього ринку, організаційна діяльність щодо розвитку внутрішнього ринку, реалізація суспільно-психологічних заходів. Це значно розширює сферу відповідальності та можливостей регіональної влади й органів місцевого самоврядування щодо регулювання розвитку внутрішнього ринку прикордонних територій.

Висновки. Регуляторна політика розвитку внутрішнього ринку прикордонних регіонів є окремим напрямом регіональної політики, спрямованим на формування сприятливого інвестиційно-ділового середовища та забезпечення динамічного і структурно збалансованого розвитку внутрішнього ринку регіону шляхом реалізації ефективних і дієвих регуляторних актів в інституційній, економічній, організаційній, соціальній, суспільно-психологічній та інших сферах.

Головними її завданнями є збалансування попиту і пропозиції, розвиток внутрішнього ринку та соціально-економічної системи, забезпечення позитивного впливу внутрішнього ринку на соціально-економічну безпеку регіону, покращення структурних характеристик регіонального розвитку. Забезпечення належної ефективності регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку потребує дотримання таких принципів: доцільності

регулювання, адекватності методів, механізмів, форм і засобів регулювання, зорієнтованості на формування сприятливого середовища, ефективності, збалансованості інтересів, послідовності та передбачуваності, прозорості та врахування громадської думки.

Список використаних джерел:

1. Бевз С. І. Державна регуляторна політика України в контексті поглядів Г. Кельзена / С. І. Бевз // Адміністративне право і процес : Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 137-139.
2. Глущенко О. О. Регуляторна політика стримування нелегального підприємництва : автореф. дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.00.03 / О. О. Глущенко – Львів : Львівський нац. університет імені Івана Франка, 2009. – 20 с.
3. Літвінов О. В. Недоліки законодавчого забезпечення державної регуляторної політики [Електронний ресурс] / О. В. Літвінов, О. М. Андреев // Дніпропетровська обласна громадська організація «Дніпропетровський координаційно-експертний центр з питань регуляторної політики. – Режим доступу : <http://www.dcescp.dp.ua/publ.htm>
4. Регуляторна політика. Нові можливості / за ред. К. М. Ляпіної, Я. С. Демченко. – К. : Інститут конкурентного суспільства; 2004. – 170 с.
5. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. № 1164-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
6. Юлдашев О. Х. Проблеми вдосконалення державної регуляторної політики в Україні : монографія / О. Х. Юлдашев. – К. : МАУП, 2005. – 336 с.

Pavlyuk L. I. Conceptual features of regulatory policy of development of the internal market of border regions.

In the article conceptual description of regional internal market development regulator policy in narrow and wide aspects is given. The author going to the interpretation of regional internal market development regulator policy is given. A purpose, main tasks, principles, subjects and objects of regional internal market development regulator policy on boundary regions development is certain.

Key words: regulator policy, internal market development, boundary regions, conceptual features.

Павлюк Л. І. Концептуальні особливості регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку пограничних регіонів.

Предоставлена концептуальная характеристика регуляторной политики развития внутреннего рынка региона в узком и широком аспектах. Дан авторский подход к трактовке регуляторной политики развития внутреннего рынка региона. Определены цель, главные задания, принципы, субъекты и объекты регуляторной политики развития внутреннего рынка пограничных регионов.

Ключевые слова: регуляторная политика, развитие внутреннего рынка, пограничные регионы, концептуальные особенности.